

К. В. ТРОФІМУКкандидат педагогічних наук, доцент
Класичний приватний університет**АКТИВІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
НА ОСНОВІ ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ**

У статті на підставі проведеного аналізу сучасної науково-теоретичної бази та теоретико-практичних завдань сучасної професійної підготовки у вищих навчальних закладах умовно диференційовано підходи до активізації самостійної роботи студентів за допомогою інтерактивних засобів навчання. Висвітлено хід і результати дослідження створення умов для управління якістю навчально-методичного забезпечення дисциплін та процесом засвоєння їх змісту.

Ключові слова: інформаційні технології, самостійна робота, навчальні дисципліни, майбутні фахівці, професійна підготовка, інтерактивні засоби навчання.

Оскільки в галузі вищої освіти визначається спрямованість процесу навчання на збільшення годин самостійної роботи студентів, то цей процес необхідно організувати таким чином, щоб найефективніше закріпити здобуті знання й уміння та в подальшому застосовувати їх на практиці. Сучасні інноваційні процеси вимагають нових підходів до організації самостійної роботи, оскільки традиційні форми навчання поступово відходять на другий план, а в практичну діяльність втілюється індивідуально орієнтоване навчання на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Одним із напрямів роботи для вдосконалення культури професійного спілкування в майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи пропонуємо активізацію самостійної роботи на основі інтерактивних засобів навчання (електронний контент) з дисциплін: “Українська мова за професійним спрямуванням”, “Діловий етикет та протокол”, “Діловодство в готельній індустрії” – за принципами модульної технології навчання, які допоможуть самостійно сформувати певні аспекти комунікативної культури в майбутніх фахівців.

Сучасний етап розвитку освіти пов’язаний з необхідністю розв’язання проблеми підвищення інтелектуального рівня, пізнавального й творчого потенціалу учнів. Пошук засобів для розвитку пізнавальних і творчих здібностей, підвищення ефективності навчання є проблемою загальною для багатьох країн. Сучасна педагогіка розглядає самостійну роботу студентів як провідну форму організації навчального процесу в системі професійної підготовки майбутніх фахівців. Істотно збільшується частка й посилюється роль самостійної роботи в навчальному процесі, урізноманітнюються методи й дидактичні засоби її реалізації.

Мета статті – висвітлити хід і результати дослідження створення умов для управління якістю навчально-методичного забезпечення дисциплін та процесом засвоєння їх змісту під час самостійної роботи студентів.

Сьогодні цю проблему розглядає широке коло вчених-педагогів. Дослідження А. Алексюка, В. Андрущенко, В. Безпалька, Р. Гуревича, С. Гончаренка, О. Коберника, А. Нісімчука, О. Пехоти, В. Сидоренка, А. Терещука та багатьох інших вказують на те, що в умовах інформаційного перенасичення суспільства широке впровадження новітніх досягнень неможливе без використання нових педагогічних технологій, серед яких чільне місце посідають інтерактивні технології навчання.

Одні дослідники тлумачать самостійну роботу як метод навчання, інші – як форму організації навчальної діяльності або засіб навчання, а останнім часом і як навчальну технологію. Ми погоджуємось з думкою М. Солдатенко, що самостійна пізнавальна діяльність студентів – це діяльність, яка здійснюється ними в процесі навчальної роботи, відповідає вимогам навчальних планів і програм, завдяки якій студенти під безпосереднім керівництвом викладача (або без нього) набувають знань, умінь і навичок, що приводять їх до нових пізнавальних результатів [5, с. 297]. Зарубіжні дидакти розглядають самостійну роботу студентів як шлях до самостійності в мисленні й характері. Найпоширенішими видами самостійної навчальної роботи є праця з підручником, навчальним посібником, дидактичними матеріалами, персональним комп'ютером, розв'язування задач, підготовка рефератів, доповідей, виконання лабораторних робіт, дослідницька діяльність, моделювання, конструювання, самостійні спостереження [4, с. 297].

Оскільки в галузі вищої освіти визначається спрямованість процесу навчання на збільшення годин самостійної роботи студентів, то цей процес необхідно організувати так, щоб найефективніше закріпити здобуті знання й уміння та в подальшому застосовувати їх на практиці. Сучасні інноваційні процеси вимагають нових підходів до організації самостійної роботи, оскільки традиційні форми навчання поступово відходять на другий план, а в практичну діяльність втілюється індивідуально орієнтоване навчання на основі інформаційно-комунікаційних технологій.

Водночас самостійна робота, її планування, організаційні форми й методи, система відстеження результатів є одним з найбільш слабких місць у практиці вузівської освіти та однією з найменш досліджених проблем педагогічної теорії, особливо стосовно сучасної освітньої ситуації

У працях, присвячених плануванню та організації самостійної роботи студентів (Л. Вяткін, М. Гарунова, Б. Єсіпов, В. Козаков, І. Лернер, М. Махмутов, Н. Половнікова, П. Підкасистий та ін.) розглянуто загальнодидактичні, психологічні, організаційно-діяльні, методичні, логічні й інші аспекти цієї діяльності, розкрито різні аспекти досліджуваної проблеми, особливо в традиційному дидактичному плані. Однак особливої уваги потребують питання мотиваційного, процесуального, технологічного забезпечення самостійної аудиторної та позааудиторної пізнавальної діяльності студентів – цілісна педагогічна система, що враховує індивідуальні інтереси, здібності й схильності учнів.

Кожен студент напряму підготовки “Готельно-ресторанна справа” Інституту здоров’я, спорту та туризму Класичного приватного університету зареєстрований як користувач сайту університету та має персональний логін і пароль. Доступ до навчального забезпечення дисциплін навчального плану напряму підготовки бакалаврів “Готельно-ресторанна справа” мають тільки студенти зазначеного напряму, завідувач кафедри, викладачі.

На сайті університету функціонує віртуальна аудиторія Класичного приватного університету, яка містить такі розділи: “Інститути”, “Кафедри”, “Перелік дисциплін”, які закріплені за кафедрою, а також “Новини університету”, “Корисні програми” (з цього розділу сайту студенти можуть завантажити на свій комп’ютер деякі програми, які призначені для роботи з файлами різних типів), сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського, “Бібліотека корисних лінків”, де користувачі сайту обмінюються повідомленнями щодо інтернет-адреси ресурсів безкоштовних електронних підручників, словників, енциклопедій, бібліотек, журналів тощо; поради для користувачів комп’ютеру, графіки навчального процесу та інші розділи.

Таке запровадження створює умови для управління якістю навчально-методичного забезпечення дисциплін та процесом засвоєння їх змісту. Це зумовлено такими аспектами:

1) зміст дисципліни (лекційний матеріал, додатковий дидактичний матеріал відповідно до тем) та методика її вивчення (програма дисципліни) будуть представлені в електронній формі, вони є доступними для ознайомлення та аналізу не тільки студенту, а й викладачам. У разі необхідності можливий процес модернізації дисципліни, тобто внесення змін до змісту;

2) в основу розробки й подання матеріалу покладено алгоритм та обсяг навчальної діяльності студента. Програма навчальної дисципліни є методичними рекомендаціями щодо дій студента як суб’єкта освітнього процесу. Вона чітко відображає: що має засвоїти студент, в яких формах, якими методами буде перевірка рівня засвоєння, його кількісні та якісні показники;

3) значну увагу потрібно приділяти індивідуальним завданням, які в поєднанні з лекційним матеріалом, засобами контролю забезпечують необхідні умови для переходу студента від рівня знань до рівня вмінь і навичок. Виконання індивідуального завдання та обговорення його на практичних заняттях приводить до розширення й поглиблення знань, прищеплення професійних умінь та навичок, розвитку креативного мислення й усного мовлення студентів, що сприяє самореалізації особистості. Під самореалізацією вчені розуміють особливу активність, яка передбачає здатність до планування, програмування, визначення особистого режиму в навчанні. Це процес і підсумок цілісного розвитку особистості [1];

4) наявність тестових форм перевірки знань (лекційного матеріалу) забезпечить певну об’єктивність рівня кінцевого результату навчання;

5) електронний журнал дасть змогу оперативно відстежувати динаміку навчальної діяльності студентів та рівень засвоєння змісту дисципліни [2].

При плануванні такого виду самостійної роботи з дисциплін викладач повинен враховувати такі показники:

- необхідні знання, вміння та навички, які повинен показати студент у результаті виконання всіх завдань, що виносяться на самостійне засвоєння (відповідно до мети та завдань дисципліни);
- формування професійних компетенцій, які повинні виявлятися через засвоєння навчального матеріалу;
- формування креативності студентів у процесі вивчення дисципліни та здатність нестандартно міркувати при виконанні завдань із самостійної роботи;
- розвиток активної дослідницької позиції студента;
- виховання відповідальності за своєчасне виконання завдань.

Таке самостійне отримання знань та виконання індивідуальних завдань не є пасивним, навпаки, студенти із самого початку будуть залучені до активної пізнавальної діяльності, яка передбачає використання здобутих знань для вирішення різноманітних комунікативних завдань у спільній діяльності – на практичних заняттях. Тому при такій формі організації самостійної роботи студент повинен володіти не тільки навичками користування комп'ютером, а й формами роботи з різноманітною інформацією, яку він може використати з різних ресурсів Інтернету (електронні довідники, словники, підручники, статті тощо), що забезпечує можливість зіставлення матеріалу, його узагальнення та ефективного засвоєння, адже, як наголошує Д. Ланде, студенти під час пошуку матеріалу в Інтернеті, крім методів пошуку, опановують ще методи аналізу, синтезу й узагальнення інформації [3].

У результаті проаналізованого науково-педагогічного матеріалу та з власного досвіду в основі такої системи виконання самостійної роботи можемо виокремити певні дидактичні принципи:

- 1) поетапність – засвоєння нового матеріалу, його закріплення та використання в практичній діяльності, відповідно до кожної теми дисципліни;
- 2) систематичність – базується на оперативному зворотному зв'язку, що закладений у текст навчального матеріалу, а також організацію оперативного звернення до викладача;
- 3) мотивація – посилення пізнавальної діяльності студентів до навчання завдяки новизні та забезпечення емоційного стану навчання;
- 4) альтернативність – до кожної теми розроблено декілька варіантів завдань, що дає студентові змогу вибирати ті, які йому більше до вподоби;
- 5) оперативність – електронний журнал надає можливість відстежувати динаміку навчальної діяльності студентів та рівень засвоєння змісту дисципліни;
- 6) об'єктивність – наявність тестових форм перевірки знань (поряд з індивідуальними завданнями), що забезпечує повну об'єктивність певних знань студентів.

Вищезазначені електронні навчальні дисципліни мають такі структурні елементи: інформацію про автора дисципліни та викладачів, які проводять навчальні заняття за допомогою електронної дисципліни (може бути фото- або відеовітання); посилання на файл програми навчальної дисципліни; посилання на додаткові інформаційні ресурси, які використовуються в навчальному процесі; модульні секції. Розглянемо оформлення модуля-секції електронної дисципліни.

Основними структурними елементами модуля-секції є: назва (тема); мета; вимоги до знань та умінь, які студент має отримати за результатами вивчення модуля; розподіл навчального навантаження студента на контактні години, години самостійної роботи та години контрольних заходів; теоретичний та методичний матеріал, вивчення якого достатньо для досягнення результатів навчання; перелік індивідуальних завдань для самостійної роботи; критерії оцінювання результатів навчання студента.

Існує система обміну повідомленнями між викладачем та студентами. Система обміну повідомленнями надає учасникам електронної дисципліни можливість обмінюватися особистими повідомленнями. Отримати доступ до сторінок обміну повідомленнями можна зі сторінки свого профілю.

На нашу думку, використання такої форми навчання в навчальному процесі під час засвоєння спецкурсу “Культура професійного спілкування”, “Українська мова за професійним спрямуванням”, “Діловий етикет та протокол”, “Діловодство в готельній індустрії” забезпечить доступ студентів до навчально-методичних матеріалів дисципліни в будь-який час та в будь-якому місці, що позитивно позначилося на професійній підготовці майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи. Запровадження елементів дистанційної форми навчання на основі сучасних інформаційних технологій сприяє інформаційному насиченню, створює умови для управління якістю навчально-методичного забезпечення та процесом засвоєння його змісту.

Отже, запровадження узгодженої модульної технології навчання та виконання студентами самостійної роботи за цією системою сприятиме розвитку таких професійно значущих якостей у майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи у процесі їх професійної підготовки:

- самовизнання – усвідомлення себе професійною особистістю, яка володіє всіма формами комунікації;
- самооцінка, яка передбачає ціннісне ставлення до особистих професійних якостей, що забезпечують розвиток у студентів умінь самоконтролю та рефлексії власної комунікативної поведінки;
- самоорганізація – визначає стиль поведінки майбутнього фахівця, передбачаючи володіння поведінковими стратегіями;
- самоуправління як здатність приймати компетентні рішення та професійно діяти у різних комунікативних ситуаціях.

Варто зауважити, що чільне місце посідає робота викладача в організації самостійної роботи студентів, який спрямовує пізнавальний процес,

аналізує самостійну роботу студентів, формуючи вміння та навички самостійної пізнавальної діяльності окремої особистості. Увесь цей процес вимагає від викладача високого професіоналізму та майстерності.

Висновки. Виконання самостійної роботи в системі електронної дисципліни викликає зацікавленість до дисципліни та стимулює студентів до індивідуальних занять, що сприяє розвитку їх самостійної діяльності, рефлексії й самоосвіти. Розвиток усіх цих якостей сприяє оволодінню стратегічною компетенцією, яка виявляється у вільному оперуванні способами, формами та прийомами спілкування в професійній діяльності й самореалізації в умовах сучасного суспільства.

Проведене дослідження не претендує на всебічне розв'язання проблеми й не вичерпує всіх аспектів окресленої теми, а закладає основу для подальшого дослідження переваг застосування такого освітнього середовища навчання, адже використання інформаційно-комунікаційних технологій при формуванні культури професійного спілкування майбутніх фахівців з готельно-ресторанної справи сприяє поглибленню знань з цієї дисципліни.

Список використаної літератури

1. Гершунский Б. С. Толерантность в системе ценностно-целевых приоритетов образования. *Педагогика*. 2002. № 7. С. 5–12.
2. Гура О. І. Організаційно-методичне забезпечення навчальної дисципліни засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. *Вища освіта України : теоретичний та науково-практичний часопис Запоріжжя*. 2011. № 1. Додаток 1. *Тематичний випуск "Наука і вища освіта: проблеми взаємодії та інтеграції"*. 408 с.
3. Ланде Д. В. Поиск знаний в Интернете. Профессиональная работа. Москва, 2005. 72 с.
4. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования образовательных систем. Москва, 1999. 188 с.
5. Солдатенко М. Самостійна пізнавальна діяльність як фактор професійного зростання майбутнього фахівця. *Педагогічні технології у неперервній професійній освіті* : монографія. Київ, 2001. 168 с.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2017.

Трофимук Е. В. Активизация самостоятельной работы студентов на основании интерактивных средств обучения

В статье на основании проведенного анализа современной научно-теоретической базы и теоретико-практических заданий современной профессиональной подготовки в высших учебных заведениях условно дифференцированы подходы к активизации самостоятельной работы студентов с помощью интерактивных средств обучения.

Ключевые слова: *информационные технологии, самостоятельная работа, учебные дисциплины, будущие специалисты, профессиональная подготовка, интерактивные средства обучения.*

Trofimuk K. Activation of Independent Work of Students on the Basis of Interactive Facilities of Teaching

One of work assignments for the improvement of culture of professional intercourse for future specialists to on hotel-restaurant offer businesses activation of independent work on the basis of interactive facilities of studies (electronic content) from disciplines: "Ukrainian after professional direction", office "Work studies which will help independently to form "Business etiquette and protocol" certain aspects of communicative culture in future are concerted in hotel industry" with principles of module technology.

Implementation of independent work in the system of electronic discipline causes the personal interest to discipline and stimulates students to individual employments, that assists development of them independent activity, reflection and self-education. Development of all these qualities is instrumental in a capture strategic jurisdiction, which appears in a free operation methods, forms and receptions of intercourse, in professional activity and self-realization in the conditions of modern society.

Consequently, advantage of application of such educational environment of studies is self-control by the students of mastering of educational material (testing), presence of sufficient time for preparation and providing of feed-back with a teacher. Use informatively communication technologies at forming of culture of professional intercourse of future specialists to on hotel-restaurant businesses instrumental in deepening of knowledges from the culture of professional intercourse.

Key words: *information technologies, independent work, educational disciplines, future specialists, professional preparation, interactive facilities of studies.*